

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий інститут управління, економіки та
природокористування
Кафедра публічного управління та економіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Інституту

Володимир ГОРНИК

В. Горник 2023 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ОКРЕМИХ
СФЕРАХ І ГАЛУЗЯХ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ”**

освітній рівень	Доктор філософії
галузь знань	28 Публічне управління та адміністрування
спеціальність (спеціалізація)	281 Публічне управління та адміністрування
освітня програма	Публічне управління та адміністрування
тип дисципліни	Обов'язкова

Київ – 2023 рік

Розробник: Геннадій ДМИТРЕНКО, д.держ.упр., професор, професор кафедри публічного управління та економіки

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри публічного управління та економіки

Протокол від 28 лютого 2023 року № 7

Завідувач кафедри публічного управління та економіки

 Олена ЄВМЕШКІНА

Погоджено:
Гарант освітньої програми

 Олена ЄВМЕШКІНА

© ТНУ, 2023

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників		Розподіл годин за навчальним планом		
Кількість кредитів:	3	Вид занять	Форма навчання	
Загальна кількість годин:	90		Денна	Заочна
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом:	2	Лекції:	16	8
Семестр:	4	Практичні заняття:	-	-
Тижневе навантаження (год.):		Лабораторні заняття:	-	-
аудиторне:	2	Семінарські заняття:	14	4
самостійна робота:	4	Самостійна робота:	60	78
Форма підсумкового контролю:	іспит	Консультації:	-	-
Мова навчання:	українська	Індивідуальні заняття:	-	-

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у ННП кафедри публічного управління та економіки, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою kravchenko.serhii@tnu.edu.ua.

2. Програма навчальної дисципліни

Передумови для вивчення дисципліни:

Препозит:	Постпозит
Філософія Методика дослідження та організація підготовки дисертаційної роботи Основи публічного управління та адміністрування Політика в публічному управлінні Публічна служба	Інновації в публічному управлінні Реформи держави та суспільства Право в публічному управлінні Практика прийняття управлінських рішень

Мета вивчення дисципліни:

Формування у аспірантів знань щодо вироблення, впровадження та оцінювання публічної служби, вмінь та навичок використовувати ці знання для проведення наукових досліджень.

Очікувані програмні результати навчання за дисципліною (за Освітньою програмою):

ПРН 15. Вміння та навички розробляти механізми державного управління у окремих сферах і галузях суспільного життя, визначати результативність та ефективність їх функціонування.

ПРН 17. Вміння та навички розробляти, впроваджувати і оцінювати технології і методи вироблення програм розвитку державного, регіонального та місцевого рівня.

Загальні та спеціальні компетентності, що формуються у процесі вивчення дисципліни

Шифр та назва компетентності	Результати навчання			Відповідальність і автономія
	Знання	Уміння/навички	Комунікація	
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)				
ФК 6. Здатність розробляти ефективні та дієві механізми державного управління у окремих сферах і галузях суспільного життя та удосконалити їх.	ПРН 15 ПРН 17	ПРН 15 ПРН 17		ПРН 15 ПРН 17

Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні засади побудови механізмів державного управління

Тема 1.1. Поняття механізмів державного управління

Загальне розуміння механізмів державного управління. Основні підходи до конкретизації механізмів державного управління – організаційний, процесний, інструментальний. Механізм держави як сукупність державних органів та організацій. Складові механізму державного управління як процесу - цілі, принципи, функції, методи, інформація, технологія. Інструментальні механізми як практичні заходи, засоби, важелі, стимули. Переваги та недоліки основних підходів, їх застосування у наукових дослідженнях.

Тема 1.2. Принципи та модель побудови та функціонування механізмів державного управління

Принципи побудови та функціонування механізмів державного управління – системність, адаптивність, ситуативність, забезпечення ефективного впливу тощо. Модель побудови та функціонування механізмів державного управління: обґрунтування мети функціонування механізму; визначення кола учасників відносин (суб'єкта і об'єкта управління, споживачів послуг, зацікавлених фізичних або юридичних осіб); обґрунтування форм і методів взаємодії усіх учасників відносин; відбір технологічних процесів і оптимальних методів; розробка та прийняття нормативно-правових актів для реалізації механізму; його практичне формування та налагодження дії; аналіз дії механізму, обґрунтування заходів щодо його удосконалення у разі потреби.

Розділ 2. Основні різновиди механізмів державного управління у окремих сферах і галузях суспільного життя

Тема 2.1. Правові, організаційні та політичні механізми державного управління

Правові механізми – закони, укази та розпорядження Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, накази міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, розпорядження голів і накази керівників структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, нормативні акти. Організаційні механізми державного управління – державні органи, державні підприємства та установи, їх функції, повноваження, організаційні взаємозв'язки. Основні політичні механізми державного управління – визначення засад державної політики, стратегії, доктрини, концепції, державні програми.

Тема 2.2. Фінансово-економічні, соціально-політичні, кадрові та інформаційні механізми

Фінансово-економічні механізми державного управління – державна фінансова допомога, розподіл бюджетних ресурсів, гранти, оподаткування, фінансування програм тощо. Соціально-політичні механізми державного управління - пропаганда, соціальна реклама, виховання, нагороди, відзнаки, формування ціннісних орієнтацій у суспільстві, залучення громадян до управлінських процесів, підвищення статусу певних категорій громадян, надання їм кращих можливостей самореалізації тощо. Кадрові механізми державного управління –

заходи, засоби, інструменти управління персоналом та кадрової роботи, зокрема, відбору кадрів, регулювання їх професійної діяльності, їх підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, оцінювання, кар'єрного просування тощо. Інформаційні механізми державного управління – комплекс дій, ресурсів і технологій щодо збирання інформації, її аналітико-синтетичної обробки, зберігання, обміну та поширення, а також інформаційної взаємодії між державними та суспільними суб'єктами.

3. Структура навчальної дисципліни (тематичний план)

ДЕННА ФОРМА

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	Всього	у тому числі			
л		п/лаб.	сем.	с. р.	
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Теоретичні засади побудови механізмів державного управління					
Тема 1.1. Поняття механізмів державного управління	20	4		2	14
Тема 1.2. Принципи та модель побудови та функціонування механізмів державного управління	25	4		4	17
Разом за розділом 1	45	8		6	31
Розділ 2. Основні різновиди механізмів державного управління у окремих сферах і галузях суспільного життя					
Тема 2.1. Правові, організаційні та політичні механізми державного управління	20	4		4	12
Тема 2.2. Фінансово-економічні, соціально-політичні, кадрові та інформаційні механізми	25	4		4	17
Разом за розділом 2	45	8		8	29
Залік				2	
Усього годин	90	16		14	60

ЗАОЧНА ФОРМА

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	Всього	у тому числі			
л		п/лаб.	сем.	с. р.	
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Теоретичні засади побудови механізмів державного управління					
Тема 1.1. Поняття механізмів державного управління	20	2			18
Тема 1.2. Модель побудови та функціонування механізмів державного управління	25	2		2	21
Разом за розділом 1	45	4		2	39
Розділ 2. Основні різновиди механізмів державного					

управління у окремих сферах і галузях суспільного життя					
Тема 2.1. Правові, організаційні та політичні механізми державного управління	20	2			18
Тема 2.2. Фінансово-економічні, соціально-політичні, кадрові та інформаційні механізми	25	2		2	21
Разом за розділом 2	45	4		2	39
Залік				2	
Усього годин	90	8		4	78

4. Організація самостійної роботи аспірантів

4.1. Підготовка до семінарських занять

Тема 1.1. Поняття механізмів державного управління

Питання до семінарського заняття

1. Загальне розуміння механізмів державного управління.
2. Основні підходи до конкретизації механізмів державного управління.
3. Механізм держави як сукупність державних органів та організацій.
4. Складові механізму державного управління як процесу.
5. Інструментальні механізми державного управління.
6. Переваги та недоліки основних підходів, їх застосування у наукових дослідженнях.

Тема 1.2. Принципи та модель побудови та функціонування механізмів державного управління

Питання до семінарського заняття

1. Принципи побудови та функціонування механізмів державного управління.
2. Визначення мети функціонування механізму державного управління.
3. Суб'єкти і об'єкти впливу в механізмі державного управління.
4. Форми і методи комунікацій при механізмі державного управління.
5. Технології як складові механізму державного управління.
6. Нормативно-правове забезпечення механізму державного управління.
7. Режим функціонування механізму державного управління.
8. Ефективність механізму державного управління, його удосконалення.

Тема 2.1. Правові, організаційні та політичні механізми державного управління

Питання до семінарського заняття

1. Правові механізми державного управління вищого державного рівня.
2. Правові механізми державного управління рівня центральних органів виконавчої влади.
3. Правові механізми державного управління місцевого рівня.
4. Нормативні механізми державного управління.
5. Організаційні механізми державного управління.
6. Визначення засад державної політики як механізм державного управління.
7. Стратегії як механізми державного управління.
8. Доктрини як механізми державного управління.
9. Концепції як механізми державного управління.
10. Державні програми як механізми державного управління.

Тема 2.2. Фінансово-економічні, соціально-політичні, кадрові та інформаційні механізми

Питання до семінарського заняття

1. Бюджетні механізми державного управління.
2. Позабюджетні механізми державного управління державного рівня.
3. Податкові механізми державного управління.
4. Програмно-цільове фінансування як механізм державного управління.
5. Пропаганда та соціальна реклама як механізми державного управління.

6. Мотиваційні механізми державного управління.
7. Механізми суспільно-владної взаємодії.
8. Кадрові механізми державного управління.
9. Інформаційні механізми державного управління.
10. Механізми інформаційного обміну між органами державної влади та громадянами.

4.2. Матеріали для самоконтролю

Самостійна робота аспіранта у межах навчальної дисципліни "Механізми державного управління у окремих сферах і галузях суспільного життя" передбачає написання та захист ним творчої роботи до кожного розділу на одну з передбачених переліком тем за власним вибором. Виконання цієї роботи зорієнтоване на практичне застосування знань і розвиток вмінь, здобутих в процесі лекційних і семінарських занять, самостійного опрацювання навчальних матеріалів. Творча робота висвітлює результати самостійного обдумування аспірантами актуальних проблем впровадження відкритого врядування в Україні. Викладення необхідних матеріалів повинно бути лаконічним, чітко сформульованим і відповідати суті проблеми. Результатом написання творчої роботи є обґрунтований авторський висновок щодо обраної тематики і можливі рекомендації для розв'язання проблеми.

Вимоги до захисту творчої роботи:

- творча робота повинна бути підготовлена кожним аспірантом індивідуально;
- виконана творча робота надається у електронному вигляді (файлом) викладачеві не пізніше, ніж за 2 тижні до початку екзаменаційної сесії;
- друкований варіант творчої роботи надається аспірантом під час захисту;
- результати написання творчої роботи презентуються аспірантом під час екзаменаційної сесії у формі короткої доповіді та відповідей на поставлені запитання;
- на захисті для доповіді надається 5 хв.

Структура творчої роботи.

У структурі творчої роботи виділяються такі основні складові частини.

1. Постановка проблеми:

- короткий аналіз сучасного стану публічного управління у частині, що стосується обраної теми есе, виділення суперечностей та недоліків, що зумовлюють проблему;
- чітке формулювання проблеми відповідно до виділених суперечностей та недоліків, основні складові проблеми;
- негативні наслідки того, що проблема не вирішується.

2. Шляхи вирішення проблеми:

- визначення підходів до вирішення проблеми;
- опис конкретних шляхів реалізації обраних підходів.

3. Значення для практики:

- позитивні зміни у галузі публічного управління внаслідок реалізації запропонованих підходів;
- позитивне значення цих змін для розвитку відкритого врядування.

4. Висновки, що коротко відображають результати проведеного аспірантом дослідження проблеми.

5. Перелік використаних джерел, оформлених згідно із вимогами.

Вимоги до оформлення творчої роботи.

Творча робота має бути роздрукована на білому папері стандартного формату А4. Розмір шрифту – 14 кегель, міжрядковий інтервал – 1,5, поля – 2 см з усіх боків. Титульний аркуш творчої роботи повинен мати такий зміст: назва університету; назва інституту; назва кафедри; назва навчальної дисципліни; тема творчої роботи; прізвище, ім'я, по батькові аспіранта, курс, шифр академічної групи; рік написання творчої роботи. За титульним аркушем слідує план творчої роботи, в якому треба виділити всі її структурні частини. У плані праворуч позначаються номери сторінок початку кожного пункту. Обсяг творчої роботи визначається вмінням аспіранта стисло і водночас вичерпно розкрити тему: показати значення

проблеми, що розглядається, оцінити, як вона висвітлюється в спеціальній літературі та розв'язується на практиці, зробити висновки та обґрунтувати власні пропозиції. Обсяг роботи – 15-20 сторінок. Обов'язкова вимога: чітке посилання на джерела інформації. Всі цифри, факти, теорії, думки вчених, цитати повинні мати посилання у вигляді [2, с. 54] (перша цифра означає номер джерела у наведеному в кінці реферату списку літератури, а друга цифра – номер сторінки у цьому джерелі). Бажано використовувати в творчій роботі таблиці, схеми, графіки, діаграми тощо. Список використаної літератури (не менше 7 джерел) оформляється згідно з діючими правилами. Якщо інформація взята з мережі Інтернет, потрібно, як і для звичайної літератури, вказати автора, назву статті, а потім навести адресу сайту в Інтернеті. У творчій роботі мають бути обов'язково авторські пропозиції щодо вирішення проблеми, що розглядається. До тексту творчої роботи додається презентація у форматі Microsoft Power Point обсягом 10-12 слайдів, що відображає основні положення творчої роботи відповідно до його структури.

Перелік тем творчих робіт до розділу 1

1. Організаційний підхід до розуміння механізмів державного управління: сутність, переваги, недоліки.
2. Механізм держави та його особливості побудови в Україні.
3. Процесний підхід до розуміння механізмів державного управління: сутність, переваги, недоліки..
4. Механізми-знаряддя державного управління: поняття та класифікація.
5. Стимули як механізми державного управління
6. Особливості механізмів державного управління у політичній сфері суспільства.
7. Особливості механізмів державного управління у економічній сфері суспільства.
8. Особливості механізмів державного управління у соціальній сфері суспільства.
9. Особливості механізмів державного управління у духовній сфері суспільства.
10. Принцип системності механізмів державного управління та його практична реалізація.
11. Принцип адаптивності механізмів державного управління та його практична реалізація.
12. Принцип ситуативності механізмів державного управління та його практична реалізація.
13. Принцип забезпечення ефективного впливу механізмів державного управління та його практична реалізація.
14. Моделювання механізмів державного управління: основні підходи.

Перелік тем творчих робіт до розділу 2

1. Використання механізмів державного управління Президентом України.
2. Використання механізмів державного управління Кабінетом Міністрів України.
3. Використання механізмів державного управління органами виконавчої влади центрального рівня.
4. Механізми державного управління місцевого рівня.
5. Розробка стратегій як механізмів державного управління.
6. Формування концепцій як механізмів державного управління.
7. Прийняття та реалізація державних програм як механізмів державного управління.
8. Роль державних підприємств та установ як механізмів державного управління.
9. Бюджетні механізми державного управління та їх практична реалізація.
10. Податкові механізми державного управління та їх практична реалізація.
11. Соціальна реклама як механізм державного управління.
12. Особливості мотиваційних механізмів державного управління.
13. Кадрові механізми державного управління.
14. Електронне урядування як механізм державного управління.
15. Механізми доступу громадян до публічної інформації.

4.3. Індивідуальні завдання

Не передбачено.

4.4. Перелік питань для підготовки до підсумкового контролю

1. Організаційний підхід до розуміння механізмів державного управління.
2. Механізм держави як система державних організацій.
3. Процесний підхід до розуміння механізмів державного управління.
4. Інструментальний підхід до розуміння механізмів державного управління.
5. Поняття механізмів державного управління у окремих сферах і галузях суспільного життя.
6. Принципи побудови механізмів державного управління у окремих сферах і галузях суспільного життя.
7. Поняття нормативно-правових механізмів державного управління.
8. Закони як основні механізми державного управління, їх функціонування та порядок прийняття в Україні.
9. Укази та розпорядження Президента України як механізми державного управління.
10. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України як механізми державного управління.
11. Акти центральних органів виконавчої влади та місцевих державних адміністрацій як механізми державного управління.
12. Нормативні акти як механізми державного управління.
13. Поняття організаційних механізмів державного управління.
14. Державний апарат та державні підприємства і установи: поняття та структура.
15. Поняття державного органу, його компетенція, структура та основні ознаки.
16. Класифікація державних органів.
17. Поняття політичних механізмів державного управління.
18. Визначення засад державної політики у певних сферах та галузях як механізми державного управління.
19. Стратегії та концепції державної політики у різних сферах та галузях як механізми державного управління.
20. Загальнодержавні та державні цільові програми як механізми державного управління.
21. Поняття фінансово-економічних механізмів державного управління.
22. Механізми розподілу бюджетних ресурсів, їх побудова та функціонування в Україні.
23. Податкові механізми державного управління, їх побудова та функціонування в Україні.
24. Поняття соціально-психологічних механізмів державного управління.
25. Державні нагороди і відзнаки в Україні, їх використання як механізмів державного управління.
26. Механізми державно-громадських консультацій в Україні та їх нормативно-правова регламентація.
27. Поняття та різновиди кадрових механізмів державного управління.
28. Інформаційні механізми державного управління: поняття та різновиди.
29. Механізми доступу громадян до публічної інформації.
30. Електронне урядування: сутність та механізми реалізації.

5. Критерії та система оцінювання результатів навчання

5.1. Політика курсу

Відвідування лекційних занять є добровільним, проте враховується при підсумковому контролі шляхом задавання додаткових запитань за відповідним матеріалом.

Відвідування семінарських занять є обов'язковим, їх пропуск автоматично знижує підсумкову оцінку за курсом, оскільки на відповідні семінари аспірант не отримує балів.

Політика академічної доброчесності визначається згідно з Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в Таврійському національному університеті імені В.І. Вернадського.

5.2. Шкала та схема формування підсумкової оцінки Денна форма навчання

Поточний контроль						Підсумковий контроль	Сума
Розділ 1			Розділ 2				
C1.1	C1.2	TP1	C2.1	C2.2	TP2	40	100
10	10	10	10	10	10		

C1.1, ... C2.2 – семінари до тем розділів

TP1, TP2 – творчі роботи до розділів

Заочна форма навчання

Поточний контроль				Підсумковий контроль	Сума
Розділ 1		Розділ 2			
C1.2	TP1	C2.2	TP2	40	100
15	15	15	15		

C1.2, C2.2 – семінари до тем розділів

TP1, TP2 – творчі роботи до розділів

5.3. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
80-89	добре	B	вище середнього рівня
75-79	добре	C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65	задовільно	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
30-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання
0-29	незадовільно	F	необхідне повторне вивчення курсу

6. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Не передбачено.

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Бакуменко В. Д. Підходи та моделі креативного державного управління : монографія / В. Д. Бакуменко, С. О. Кравченко, О. М. Руденко ; за заг. ред. В. Д. Бакуменка. – К. : АМУ, 2014. – 228 с.
2. Бакуменко В. Д. Теоретичні засади державного управління : навч. посіб. / В. Д. Бакуменко, Л. М. Усаченко, О. В. Червякова ; за заг. ред. Л. М. Усаченко. – К. : ТОВ "НВП "Інтерсервіс", 2013. – 174 с.
3. Кравченко С. О. Теоретичні, організаційні та практичні засади державного управління (дистанційний курс) : навч.-метод. матеріали / С. О. Кравченко. – К. : НАДУ, 2015. – 52 с.
4. Лазор О. Д. Основи публічного управління та адміністрування : навч.-метод. посіб. / О. Д. Лазор, О. Я. Лазор, І. Г. Юник. – К. : Ліра-К, 2018. – 268 с.
5. Особливості публічного управління та адміністрування : навч. посіб. / В. Д. Бакуменко, І. С. Бондар, В. Г. Горник, В. В. Шпачук. – К. : Ліра-К, 2016. – 256 с.
6. Розвиток публічного управління в Україні: теоретичні, методологічні та практичні аспекти

- : монографія / кол. авт. : Горник В. Г., Кравченко С. О., Бакуменко В. Д. та ін.; за ред. Горника В. Г., Кравченка С. О. – К. : УкрСІЧ, 2018. – 354 с.
7. Цвєтков В. В. Демократія і державне управління: теорія, методологія, практика : монографія / В. В. Цвєтков. – К. : Юрид. думка, 2007. – 336 с.
 8. Ястремська О. М. Публічне адміністрування : навч. посіб. / О. М. Ястремська, Л. О. Мажник. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 132 с.

Додаткові

1. Атаманчук Г.В. Сущность государственной службы : история, теория, закон, практика / Г. В. Атаманчук: [монография] . – М. : Изд-во РАГС, 2004. – 118 с.
2. Бакуменко В. Д. Основи адміністративного менеджменту: [навчальний посібник] / В.Д. Бакуменко (у співавторстві). - К.: НУБіПУ, 2013. – 148 с.
3. Бакуменко В. Д. Державна служба: [підручник] / В.Д. Бакуменко (у співавторстві). – К.: НАДУ, 2013. – У 2-3 ч. (З грифом МОН України)
4. Бакуменко В. Д. Державне управління [навчальний посібник] / В.Д.Бакуменко (у співавторстві). – Івано-Франківськ, Місто НВ, 2012 – 536с. (З грифом МОН України)
5. Бакуменко В. Д. Державне управління: основи теорії, історія і практика: [навчальний посібник] / В.Д.Бакуменко, П.І.Надолішній, М.М.Іжа, Г.І.Арабаджи; За заг. ред. П.І.Надолішнього, В.Д.Бакуменка – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. – 394 с.
6. Бакуменко В. Д. Державно-управлінські рішення: [навчальний посібник] / В.Д. Бакуменко - К.: ВПЦ АМУ, 2012. – 344 с.
7. Бакуменко В.Д. Прийняття рішень в державному управлінні: [навчальний посібник] / В.Д.Бакуменко. – К.: ВПЦ АМУ, 2010. – 572 с.
8. Вступ до публічного адміністрування : навч. посіб. / Н. Л. Гавкалова, Т. А. Власенко, Л. Ю. Гордієнко та ін. ; за заг. ред. Гавкалової Н. Л. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 382 с.
9. Державне управління : підручник : у 2 т. / ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) та ін. – К. : Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. – Т. 1. – 2012. – 564 с.
10. Понкин И. В. Теория публичного управления : учебник / И. В. Понкин. – М. : Буки Веди, 2017. – 728 с.

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України. – <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a>
2. Організація Об'єдинених Націй. – <http://www.un.org/russian/>
3. Організація економічного співробітництва та розвитку. – <http://www.oecd.org>
4. Открытое правительство. – <http://большоеправительство.рф/>
5. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – <http://www.president.gov.ua>
6. Програма розвитку Організації Об'єдинених Націй. – <http://www.undp.org/>
7. Россия без дураков. – <http://россиябездураков.рф/>
8. Світовий банк. – <http://www.worldbank.org/>
9. Страны мира (полные данные). – <http://wgeo.ru/>
10. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – <http://www.kmu.gov.ua/control>
11. European Commission. – http://ec.europa.eu/index_en.htm
12. Gateway to the European Union. – http://europa.eu/index_en.htm
13. International Public Management Network. – <http://www.inpuma.net/>
14. The Sigma Programme. – <http://www.sigmaxweb.org>
15. United Cities and Local Governments. – <http://www.cities-localgovernments.org/>
16. United Nations Public Administration Network. – <http://www.unpan.org/>